

dr hab. Marek Szczepański, prof. nadzw.
Katedra Nauk Ekonomicznych
Wydziału Inżynierii Zarządzania
Politechniki Poznańskiej
ul. Strzelecka 11, 60-965Poznań
e-mail: marek.szczepanski@put.poznan.pl

Poznań, 10 lipca 2019 r.

Ocena dorobku naukowo-badawczego, dydaktyczno-organizacyjnego oraz współpracy międzynarodowej dr Damiana Walczaka w postępowaniu habilitacyjnym

przygotowana zgodnie z wytycznymi Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów i Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dn. 1 września 2011 r. w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego oraz na podstawie decyzji Centralnej Komisji ds. Stopni i Tytułów o powołaniu na recenzenta w postępowaniu habilitacyjnym, przekazanej w piśmie Dziekana Wydziału Ekonomii UEP z dnia 24 maja br., odebranych wraz w komplecie dokumentacji dorobku habilitanta w dniu 10 czerwca 2019 r.

1. KRÓTKA INFORMACJA BIBLIOGRAFICZNA O HABILITANCIE

Pan dr Damian Walczak ukończył studia wyższe w latach 2000-2005 na Wydziale Nauk Ekonomicznych i Zarządzania Uniwersytetu im. Mikołaja Kopernika Toruniu, studia doktoranckie w dziedzinie nauk ekonomicznych w zakresie ekonomii (przerwane zatrudnieniem na UMK) oraz trzysemestralne Studium Pedagogiczne na UMK. Jest pracownikiem naukowo-dydaktycznym UMK, zatrudnionym początkowo, w latach 2009-2012, na stanowisku asystenta, a od 2012 r. na stanowisku adiunkta w Katedrze Zarządzania Finansami. Wcześniej pracował jako nauczyciel przedmiotów ekonomicznych w Zespole Szkół im. L. Wałęsy w Kowalewie Pomorskim oraz jako wykładowca w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej we Włocławku.

Pracę naukowo-dydaktyczną łączył z pełnieniem odpowiedzialnej funkcji zastępcy dyrektora Akademickiego Inkubatora Przedsiębiorczości w Toruniu (w latach 2014-2016). Habilitant legitymuje się stopniem naukowym doktora nauk ekonomicznych, nadanym 15 grudnia 2010 r. na Wydziale Nauk Ekonomicznych i Zarządzania UMK w Toruniu. Tytuł pracy doktorskiej: *Uwarunkowania systemu zabezpieczenia społecznego dla rolników*. Warto zaznaczyć, że praca doktorska D. Walczaka uzyskała nagrody i wyróżnienia (m.in. I miejsce w Konkursie Rzecznika Ubezpieczonych, Fundacji Edukacji Ubezpieczeniowej i „Gazety Ubezpieczeniowej” na najlepszą pracę doktorską w zakresie ubezpieczeń społecznych i

gospodarczych w 2013 r.) oraz została opublikowana w formie książkowej w wydawnictwie TNOiK w Torunie w 2013 r.

2. OCENA MONOGRAFII W ASPEKTCIE OSIĄGNIĘCIA NAUKOWEGO

Za osiągnięcie naukowe, zgodnie z art.16 ust.2 Ustawy z dnia 14 marca 2003r. o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki wraz z późniejszymi zmianami i uzupełnieniami, może być uznane: „1) dzieło opublikowane w całości lub w zasadniczej części, albo cykl publikacji powiązanych tematycznie; 2) zrealizowane oryginalne osiągnięcie projektowe, konstrukcyjne, technologiczne lub artystyczne; 3) część pracy zbiorowej, jeżeli opracowanie wydzielonego zagadnienia jest indywidualnym wkładem osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego”.

W niniejszym postępowaniu habilitacyjnym do oceny osiągnięcia naukowego Kandydat przedłożył swoją autorską monografię naukową pt. „Przywileje w zabezpieczeniu na starość w Polsce”, wydaną w 2019 r. nakładem Wydawnictwa Naukowego Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, ISBN: 978-83-231-4140-2. Dlatego ocena tej monografii ma decydujące znaczenie w ewaluacji dorobku naukowego habilitanta i w szczególności – pozwoli odpowiedzieć na pytanie, czy stanowi on znaczący wkład do nauk ekonomicznych, w dyscyplinie naukowej finanse.

Recenzowana monografia podejmuje istotny pod względem poznawczym i aplikacyjnym problem badawczy, jakim jest analiza przywilejów w systemie zabezpieczenia na starość oraz badanie skutków ekonomicznych, zwłaszcza finansowych, ich obowiązywania – zarówno w ujęciu makroekonomicznym (wpływ na finanse publiczne i na rynek pracy), jak i mikroekonomicznym (perspektywa finansów osobistych gospodarstwa domowego).

System (prawno-instytucjonalny i ekonomiczny) zabezpieczenia na starość definiuje autor szerzej niż tylko system emerytalny (system zabezpieczenia emerytalnego). Obejmuje on oprócz świadczeń pieniężnych również inne, jak np. dostęp do określonych usług (np. medycznych), deputaty w naturze etc. Współcześnie w zabezpieczeniu na starość decydująca rolę odgrywa jednak zinstytucjonalizowany system emerytalny. W jednym kraju może istnieć więcej systemów emerytalnych, funkcjonujących na odrębnych zasadach, mających odmienny zakres podmiotowy, gwarantujących określone prawa nabyte. Z taką sytuacją mamy do czynienia w Polsce, podobnie zresztą jak w wielu innych krajach. Tradycja instytucjonalna i przywiązanie do istniejących rozwiązań, zwłaszcza jeśli zapewniają one określone przywileje, powoduje, że próby unifikacji systemu emerytalnego, czy szerzej – systemu zabezpieczenia na

starość – napotyka ją silny opór społeczny i są często wykorzystywane w rozgrywkach politycznych (vide: włączenie odrębnego systemu zaopatrzeniowego do systemu powszechnego po wprowadzeniu reformy emerytalnej z 1999 r. w Polsce i ponowne wyodrębnienie odrębnego, zaopatrzeniowego systemu emerytalnego dla służb mundurowych kilka lat później).

W ujęciu makroekonomicznym system zabezpieczenia na starość stanowi instrument podziału bieżącego PKB między pokolenie pracujących a pokolenie emerytów. Natomiast w wymiarze indywidualnym system ów umożliwia wygładzanie konsumpcji w czasie, przenoszenie części dochodu uzyskane w okresie aktywności zawodowej do okresu po jej zakończeniu. Autor trafnie wskazuje, że w Polsce nie istnieje jeden, spójny system zabezpieczenia na starość, lecz de facto trzy odrębne systemy: system powszechny (obejmujący większość zatrudnionych, administrowany przez ZUS, finansowany w ramach ubezpieczeń społecznych na podstawie składek opłacanych w okresie aktywności zawodowej), system zaopatrzeniowy (finansowany przez państwo z ogólnych podatków, składający się z kilku podsystemów opartych na odrębnych regulacjach i zapewniających odmienne przywileje – zabezpieczenia na starość żołnierzy, funkcjonariuszy policji i innych służb mundurowych oraz zabezpieczenia sędziów i prokuratorów) oraz system rolniczy (administrowany przez KRUS, oparty na zasadniczo jednolitej, ryczałtowej składce niezależnej od faktycznie uzyskiwanych dochodów przez dane gospodarstwo rolne). Przywileje występują zarówno w systemie powszechnym, jak i ze szczególnym natężeniem w systemie zaopatrzeniowym i rolniczym. Oczywiście, można porównywać zakres podmiotowy i przedmiotowy tych przywilejów między tymi trzema systemami. Uprzywilejowanie odnosi się do odmiennego ukształtowania sposobu naliczania składek ubezpieczeniowych (różnice między systemem pracowniczym a systemem rolniczym, brak składki w systemie zaopatrzeniowym), obliczania wysokości świadczenia (formuła naliczania świadczeń) czy też ustalania prawa do jego nabycia (np. wymagany staż pracy, minimalny wiek uprawniający do przejścia na emeryturę lub w stan spoczynku w odniesieniu do sędziów).

W znaczeniu słownikowym oznacza szczególne uprawnienia nadane jednostce lub grupie osób. W dokonanym w rozdziale 1 recenzowanej monografii, bardzo ciekawym przeglądzie ujęć teoretycznych przywilejów w zabezpieczeniu na starość, autor wskazuje na częste zjawisko wykorzystywania przywilejów emerytalnych „przez rządzących i ubiegających się o władzę do osiągnięcia bezpośrednich celów politycznych” (s. 25). Przyjmuje własną definicję przywilejów, które ujmuje jako „nierówne traktowanie równych lub równe traktowanie nierównych” (s.39-40).

W pracy sformułowano pięć hipotez badawczych:

- H1: Nierówność uprzywilejowanych świadczeń emerytalnych wynika z ich nieekwiwalentności.
- H2: Zachowania emerytalne kobiet i mężczyzn w formacjach zmilitaryzowanych są odmienne.
- H3: Przywileje w zabezpieczeniu na starość w większym stopniu wynikają z wykonywanego zawodu niż z zajmowanego stanowiska.
- H4: Posiadanie dodatkowych oszczędności na starość jest uzależnione od poziomu zabezpieczenia emerytalnego gwarantowanego przez państwo.
- H5: Polacy oczekują ograniczenia tych przywilejów emerytalnych, które wpływają na różnice dochodowe po zakończeniu aktywności zawodowej.

W celu weryfikacji tych hipotez przeprowadzono obszerne badania empiryczne, w tym – badanie własne o charakterze ilościowym (wspomagany komputerowo wywiad CATI, na próbie reprezentatywnej N=1000), badanie jakościowe (10 indywidualnych wywiadów pogłębionych), wykorzystano wyniki badań wtórnych (w tym – Diagnozy Społecznej oraz badania zrealizowanego na zlecenie ZUS). Autor dokonał także drobiazgowej analizy aktów prawnych odnoszących się do trzech badanych systemów emerytalnych, w kontekście przywilejów emerytalnych. Przyjęte w pracy hipotezy badawcze zostały poprawnie sformułowane i zweryfikowane empirycznie, a metody badawcze – właściwie dobrane i zastosowane.

Na podkreślenie zasługuje logiczny układ pracy. Pierwszy rozdział pt. „Przywileje na starość - podstawy teoretyczne” pozwala, jak już wcześniej wskazano, na sformułowanie autorskiej definicji przywileju emerytalnego, konsekwentnie stosowanej w pracy. Autor dokonał przeglądu różnych stanowisk w kwestiach sprawiedliwości społecznej, solidaryzmu i równości w zabezpieczeniu na starość. Trudno nie zgodzić się ze stwierdzeniem, że „Określenie zakresu i formy zabezpieczenia na starość powinno opierać się na zasadach sprawiedliwości, solidaryzmu i równości. Tylko bowiem system – niekoniecznie pojedyncze świadczenia – w gospodarce z ograniczonymi zasobami, bazujący na wskazanych wyżej wartościach, jest stabilny i akceptowany politycznie i społecznie” (s.29). Problem polega na tym, że bardzo trudne jest znalezienie powszechnie akceptowanej definicji równości i sprawiedliwości społecznej. Od wieków toczyli o to spory filozofowie (od Arystotelesa przez reprezentantów różnych nurtów myśli liberalnej nawiązującej do tradycji francuskiego i brytyjskiego oświecenia do marksizmu) i przedstawiciele nauk społecznych. Złożoność sporów o pojmowanie sprawiedliwości uwarunkowana jest rozbieżnościami w pojmowaniu sprawiedliwości jako cechy czynów, norm lub struktur społecznych. Ze zrozumiałych

względów autor nie odnosi się szczegółowo do tych rozważań, koncentrując na przeglądzie stanowisk współczesnych, głównie polskich przedstawicieli ekonomii emerytalnej, teorii finansów czy polityki społecznej. Jednak skoro w kontekście sprawiedliwości i równości społecznej odwołuje się do klasycznej pracy Johna Rawlsa pt. „Teoria sprawiedliwości”, to przydałoby się choćby krótkie wspomnienie o innych klasycznych stanowiskach, do których odwołują się teoretycy i praktycy polityki społecznej, jak choćby prace R. Nozicka, F.A. Hayeka R. Dworkina czy J. Habermasa. Problemy z definiowaniem sprawiedliwości i równości związane są również z tym, że pojęcia te używane były i są nie tylko w sensie opisowym, ale także normatywnym i często wykorzystywane w służbie ideologii politycznej (vide: marksizm).

Rozdział 2 zawiera precyzyjny, a zarazem kompleksowy opis genezy i stanu obecnego przywilejów emerytalnych w Polsce występujących w systemach: powszechnym, zaopatrzeniowym i rolniczym. Dla uczestników powszechnego systemu emerytalnego za szczególnie trudnym do zaakceptowania przywilejem, z jakiego korzystali funkcjonariusze w systemie zaopatrzeniowym, była możliwość nabycia uprawnień emerytalnych już 15 latach służby. Dotyczył on osób, które przystąpiły do służby przed 1 stycznia 2013 r. Osoby, które rozpoczęły służbę po 31 grudnia 2012 r., mogą nabyć uprawnienia emerytalne pod warunkiem ukończenia 55 lat życia i co najmniej 25 lat służby. Nota bene istnieje silna presja na przywrócenie stanu poprzedniego (możliwości przejścia na emeryturę już po 15 latach służby). Mniej znanym przywilejem emerytalnym dla funkcjonariuszy, oprócz konieczności opłacania składki emerytalnej w systemie zaopatrzeniowym, jest znacznie korzystniejsza niż w systemie powszechnym zasada naliczania świadczeń, oparta na formule zdefiniowanego świadczenia. D. Walczak słusznie zauważa, że „podobnie jak w przypadku systemu zaopatrzeniowego, sam odrębny system rolniczy stanowi uprzywilejowanie” (s.101). Szczegółowa analiza przywilejów w systemie rolniczym zawarta w monografii wskazuje, że bardzo silnym uprzywilejowaniem jest znacznie niższa składka niż w systemie publicznym (tylko posiadacze gospodarstw powyżej 50 hektarów opłacają nieco większe składki emerytalne), czy też symboliczna wysokość składek ubezpieczenia wypadkowego, chorobowego i macierzyńskiego (kilkadziesiąt złotych miesięcznie). „Składki są więc nieznacznie zróżnicowane w zależności od wielkości gospodarstwa i nie zależą od faktycznego dochodu uzyskiwanego przez rolników” (s.102). Autor wskazuje także na nieprawidłowe obliczanie emerytury rolniczej.

W rozdziale 3 przedstawiono wyniki analizy wpływu przywilejów emerytalnych na finanse publiczne i finanse osobiste. Bez wątplenia przywileje emerytalne stanowią bardzo poważne obciążenie dla finansów publicznych, a ich utrzymywanie wywiera negatywny wpływ na możliwości finansowania i realizacji innych, ważnych celów społecznych (np. edukacja i nauka,

inwestycje w postęp techniczny, polityka prorodzinna itp.). Na czytelniku duże wrażenie robi zestawienie wydatków budżetu państwa na dotowanie systemów emerytalnych. O ile w 2016 r. całkowita dotacja do Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, z którego wypłacane są świadczenia emerytalne w systemie powszechnym wyniosła prawie 45 mld zł, to na prawie tym samym poziomie ukształtowały się wydatki na przywileje emerytalno-rentowe w systemach zaopatrzeniowym i rolniczym (łącznie ok. 44 mld zł, co stanowiło 2,37% PKB). Autor przedstawił także wpływ przywilejów emerytalnych na narastający na ukryty, stale narastający dług systemu emerytalnego. Są to realne zobowiązania finansowe, za które prędzej czy później trzeba zapłacić, także w perspektywie długoterminowej kolejnych pokoleń.

Na uwagę zasługuje dokonane przez Habilitanta zestawienie wysokości świadczeń emerytalnych wypłacanych w poszczególnych systemach. Są one bardzo zróżnicowane pod względem nominalnym, jak i w zakresie ich adekwatności (możliwość wygładzania dochodu w czasie), którą można zmierzyć choćby stopą zastąpienia, czyli relacją świadczenia emerytalnego do ostatniego lub średniego dochodu z pracy. To zróżnicowanie nie znajduje pokrycia w zgromadzonym kapitale emerytalnym. Co ciekawe, w przypadku świadczeń emerytalnych uprzywilejowanych nie występuje tzw. luka emerytalna, rozumiana jako różnica między średnią wysokością naliczanych i wypłacanych świadczeń dla mężczyzn i dla kobiet.

W rozdziale 4 zaprezentowano pozaemerytalne przywileje w zabezpieczeniu emerytalnym na starość (przywileje związane z wiekiem - jak dodatek pielęgnacyjny oraz pozostałe przywileje - jak renty rodzinne, renty z tytułu niezdolności do pracy, świadczenia dla kombatantów, czy deputaty węglowe). W tym miejscu nasuwa się pytanie, czy renty rodzinne i renty z tytułu niezdolności do pracy, które stanowią ważny element systemu zabezpieczenia a na starość, jak i całego systemu zabezpieczenia społecznego i to nie tylko w Polsce, można uznać za przywileje. O ile samo przyznanie renty rodzinnej, która chroni przed realizacją jednego z ważniejszych rodzajów ryzyka społecznego, jakim jest śmierć jedyne lub głównego żywiciela rodziny, przywilejem nie jest, to jest nim - jak przekonująco wykazał D.Walczak - zróżnicowanie kryteriów przyznawania rent rodzinnych w systemie powszechnym i zaopatrzeniowym.

Rozdział 4 zawiera wyniki badań na temat wpływu przywilejów emerytalnych na rynek pracy. Okazuje się, że wbrew obiegowym opiniom wcześniejsza dezaktywizacja zawodowa osób starszych korzystających z przywilejów m.in. co do wieku przejścia na emeryturę w systemie zaopatrzeniowym i rolniczym nie sprzyja bynajmniej zwiększeniu dostępności miejsc pracy dla osób młodych. Wyższy wskaźnik aktywności zawodowej, jak trafnie wykazuje Autor również w przekroju międzynarodowym (wykres 7, str. 191), wpływa na zmniejszenie kosztów pracy i sprawia, że ludziom młodszym łatwiej jest zdobyć pracę.

Przedłożona do oceny pod względem osiągnięcia naukowego przez Habilitanta rozprawa jest opracowaniem stanowiącym podsumowanie wieloletnich prac, których problematyka oscyluje wokół zagadnień przynależnych dyscyplinie finanse, aczkolwiek stanowi także istotny wkład do dyscypliny ekonomia (w tym wypadku chodzi o obszar ekonomii zwany ekonomią emerytalną - „pension economics”). Określony przez Habilitanta cel monografii i wynikające stąd do rozwiązania problemu badawcze zostały konsekwentnie zrealizowane i przedstawione wynikowo w formie opisowej, a także za pomocą właściwie dobranych tabel i wykresów.

Obszerna bibliografia, licząca aż 608 pozycji (sic!), z czego 48 to publikacje z języku angielskim, uzupełniona o spis aktów prawnych oraz kwestionariusze wywiadów, została właściwie dobrana i świadczy o dużej erudycji Autora.

Do istotnych walorów o wartości naukowej recenzowanej monografii należy zaliczyć:

- Trafnie zidentyfikowaną lukę poznawczą. Wedle rozeznania recenzenta, do tej pory nie było w polskiej literaturze przedmiotu monografii naukowej, która w sposób systemowy, całościowy prezentuje wyniki badań na temat przywilejów w zabezpieczeniu emerytalnym w Polsce – zarówno w ujęciu makroekonomicznym, jak i mikroekonomicznym.
- Dokonana w pracy analiza i ocena przywilejów w zabezpieczeniu na starość, w szczególności przywilejów emerytalnych, ma charakter całościowy i obejmuje przywileje w trzech współzależnych systemach: powszechnym, zaopatrzeniowym oraz rolniczym. Dzięki temu możliwe było zbadanie wpływu tychże przywilejów na finanse publiczne, rynek pracy oraz finanse osobiste.
- Nie ulega wątpliwości, że prezentowane w pracy wyniki analiz i sformułowane oceny mają charakter naukowy, opierają się na jasno przedstawionych założeniach i hipotezach badawczych, które zostały poddane weryfikacji empirycznej za pomocą odpowiednio dobranych metod badawczych, z wykorzystaniem wyników własnych badań Autora oraz odpowiednio dobranych i zinterpretowanych wyników badań wtórnych.
- **Zawarte w pracy wyniki badań wnoszą nową wiedzę na temat wpływu przywilejów w zabezpieczeniu na starość na stan finansów publicznych i finansów osobistych (wkład poznawczy i metodyczny).** Autor dokonał systematyzacji i syntezy dotychczasowego dorobku w tej dziedzinie, stworzył własną, autorską klasyfikację dotyczącą zabezpieczenia na starość w Polsce (trójsystem zabezpieczenia na starość), co może stanowić punkt wyjścia do dalszych, badań w tej dziedzinie. Przeprowadzona przez Habilitanta, kompleksowa i wielowymiarowa analiza wpływu przywilejów emerytalnych stanowi nową jakość, gdyż opiera metodykę badań na prawidłowo skonstruowanych założeniach teoretyczno-poznawczych. Tylko prowadzona łącznie analiza szczegółowych rozwiązań w systemie powszechnym, systemie

zaopatrzeniowym oraz systemie rolniczym – taka , jak przeprowadzona w analizowanej monografii – umożliwi zbadanie rzeczywistego wpływu przywilejów w zabezpieczeniu na starość na finanse (w wymiarze makro- i mikroekonomicznym). Wyrywkowe wyniki badań, ograniczające się tylko do jego ze składników trój systemu zabezpieczenia na starość lub tylko niektórych przywilejów emerytalnych ze wszystkich wchodzących w jego skład systemów, nie pozwalają na sformułowanie właściwych konkluzji naukowych, a także opartych na nich rekomendacji dla praktyki,

– **W ocenie recenzenta, zaprezentowane w monografii Pana Daniela Walczaka pt. „Przywileje w zabezpieczeniu na starość w Polsce” wyniki badań stanowią znaczący wkład w rozwój dyscypliny naukowej finanse.**

– Recenzowana monografia ma także **istotne walory aplikacyjne**, zawiera szereg konkretnych zaleceń w odniesieniu do wszystkich trzech badanych systemów zabezpieczenia na starość i funkcjonujących w ich ramach przywilejów. W swojej pracy Autor wykazał dobitnie, na podstawie opisu i analizy stanu obecnego na tle uwarunkowań historycznych i prawnych, że regulacje wyznaczające przywileje w zabezpieczeniu na starość nie mają uzasadnienia merytorycznego, lecz głównie polityczne. Ich zniesienie, czy choćby modyfikacja i ograniczenie, napotykać będzie bez wątpienia na silny opór uprzywilejowanych grup, ale w dłuższej perspektywie są konieczne, choćby ze względu na rosnące obciążenia finansów publicznych dopłatami do systemów emerytalnych wynikające m.in. z demograficznego starzenia się społeczeństwa (wzrost liczebności populacji w wieku poprodukcyjnym w relacji do osób w wieku produkcyjnym).

3. CHARAKTERYSTYKA I OCENA AKTYWNOŚCI NAUKOWEJ

Przedstawiony do oceny dorobek naukowy dr Damiana Walczaka w okresie przed i po uzyskaniu stopnia naukowego doktora obejmuje publikacje w recenzowanych czasopismach krajowych i zagranicznych, wydawnictwach rozdziały w monografiach wydanych w krajowych wydawnictwach naukowych oraz autorskie monografie:

Dorobek po uzyskaniu stopnia doktora obejmuje:

- 78 prac (z tego 22 w języku angielskim),
- 1 tekst opublikowany na liście JCR,
- 4 prace opublikowane w bazie Scopus,
- 5 artykułów opublikowanych w publikacjach pokonferencyjnych indeksowanych w Web of Science Core Collection,

- 3 monografie (w tym monografię bazującą na rozprawie doktorskiej),
- redakcję 8 monografii.

Łączna liczba punktów za publikacje po doktoracie wynosi 486.

Autor uczestniczył w wielu międzynarodowych konferencjach naukowych, co wpłynęło na cytowania na liście Web of Science Core Collection (bez autocytowań): 4, indeks Hirsha 2, liczba cytowań jego prac w latach 2011-2018 wg Google Scholar wyniosła 167 (łączna liczba cytowań w całym dorobku naukowych wg tejże bazy, bez autocytowań: 109, indeks Hirsha (wg Google Scholar): 7, liczba cytowani na podstawie bazy Scopus: 4, łączna liczba cytowani na podstawie bazy Scopus: 4, indeks Hirsha: 2. Sumaryczny Impact Factor według listy Journal Citation Report (JCR) wyniosł 0,709.

Powyższe dane świadczą o dużym, jak na warunki polskie, dorobku publikacyjnym oraz znaczącym wysiłku podejmowanym przez habilitanta w celu internacjonalizacji wyników prowadzonych badań.

Analizując publikacje naukowe habilitanta, można zauważyć z jednej strony konsekwencję w eksploracji wybranych obszarów problematyki badawczej, a z drugiej strony – systematyczne postępy w umiędzynarodowieniu prowadzonych wyników badań.

O ile w okresie przed uzyskaniem stopnia naukowego doktora dominowała w jego dorobku problematyka ubezpieczeń społecznych dla rolników, a publikacje naukowe ukazały w krajowych czasopiśmie naukowych i w monografiach w krajowych wydawnictwach naukowych, o tyle po tej cezurze dr Damian Walczak może pochwalić się artykułem w czasopiśmie wyróżnionym w Journal Citations Reports na tzw. Liście Filadelfijskiej (we współautorstwie) oraz 5 publikacjami notowanymi w bazie Web of Science (również we współautorstwie). Problematyka badawcza nadal koncentruje się na obszarze ubezpieczeń społecznych i wykorzystaniu metody ubezpieczeniowej w zarządzaniu ryzykiem, ale w coraz szerszym zakresie obejmuje także finanse – zarówno finanse publiczne, jak i finanse gospodarstw domowych. Autor trafnie wykorzystuje wyniki analiz literaturowych oraz wyniki badań empirycznych przeprowadzonych przez innych autorów, podejmując tak istotne problemy badawcze, jak m.in.:

- ocena wpływu różnic płci na podejmowanie decyzji finansowych,
- badanie oszczędności gospodarstw domowych prowadzonych przez osoby samozatrudnione na obszarach wiejskich,
- skłonność gospodarstw domowych w Polsce do gromadzenia dodatkowych oszczędności na cele emerytalne,
- oszczędzanie na starość pracowników sektora publicznego,

- preferencje co do form alokacji oszczędności gospodarstw domowych w Polsce,
- przywileje w systemach zabezpieczenia emerytalnego,
- solidaryzm w systemie zabezpieczenia społecznego,
- czy też badanie oferty rynku finansowego dla starzejącego się społeczeństwa.

Są to kwestie niezwykle istotne pod względem poznawczym, jak i praktycznym. Autor wykazał w ocenianych publikacjach dobrą znajomość krajowej i zagranicznej literatury przedmiotu oraz umiejętność rozwiązywania postawionych problemów badawczych za pomocą odpowiednio dobranych metod naukowych. Kolejne publikacje nie powielają wcześniej prezentowanych wyników badań własnych czy innych autorów, wnoszą wartość dodaną do zastanego stanu wiedzy w dziedzinie ekonomii (zwłaszcza ekonomii emerytalnej) i nauki o finansach (w nowej klasyfikacji MNiSZW – w dyscyplinie ekonomia i finanse).

Spośród znaczącego dorobku w postaci opublikowanych prac, które wnoszą ważny wkład w rozwój dyscypliny *finanse*, zaliczyłbym następujące pozycje indeksowane w bazach JCR oraz Web of Science (WoS):

1. D.Walczak, S.Pieńkowska-Kamieniecka, *Gender Differences in Financial Behaviours*, Inżynierine Ekonomika – Engineering Economics, 2018, 29(1), s. 123-132 (JCR, Impact Factor 2017 – 0,709).
2. D. Krupa, D.Walczak, *Savings of Hausholds Run by Self-Employed Persons in Rural Areas in Poland*, [w:] *Business Challenges in the Changing Economic Landscape Vol.2 Proceedings of the 14th Eurasia Business and Economic Society Conference*, Bilgin H., E.Demir, U.Can (ed.), Springer 2016, s. 456-467.
3. S.Pieńkowska-Kamieniecka, D.Walczak, *Willingness of Polish households to save for retirement*, [w:] *Proceedings of the 13th International Scientific Conference*, Masaryk University, Brno, 2016, ss. 588-595.
4. D.Walczak, *The process of exchange, solidarity and sustainable development in building a community of responsibility*, *Mediterranean Journal of social Sciences*, 2015, 6, s.506-512.
5. D.Walczak, *Non-pension privileges in Poland - the impact of professions on taking financial decisions*, [w:] *Proceedings of the 14th International Scientific Conference*, Masaryk University, Brno, 2017, s. 450-458.

Na podkreślenie zasługuje także udział w projektach badawczych, w tym realizowanym obecnie grantie Narodowego Centrum Nauki Miniatura pt. „Społeczno-ekonomiczne uwarunkowania oszczędzania na starość”. Celem tego istotnego pod względem poznawczym i

aplikacyjnym projektu jest zbadanie czynników wpływających na dodatkowe oszczędzanie na starość w krajach europejskich. Badając wpływ poziomu zabezpieczenia emerytalnego oferowanego przez państwo na poziom uczestnictwa w dodatkowych systemach emerytalnych dr D. Walczak nie ogranicza się, jak często ma to miejsce w innych badaniach polskich autorów z zakresu ekonomii emerytalnej i finansów, do publicznego systemu emerytalnego, ale także uwzględnia grupy zawodowe uprzywilejowane pod względem emerytalnym (żołnierze, policjanci, rolnicy) w wybranych krajach. Autor uczestniczył również w innych projektach badawczych, w tym – we współfinansowanym ze środków unijnych projekcie naukowo-innowacyjnym PI Nowy model kształcenia - uznanie modelu kształcenia pozaformalnego i nieformalnego w kształceniu na poziomie wyższym na kierunku Zarządzanie, gdzie wystąpił w roli eksperta.

O dużej aktywności międzynarodowej Habilitanta świadczy fakt, że spośród 40 konferencji naukowych, podczas których prezentował wyniki swoich badań po uzyskaniu stopnia naukowego doktora, 10 stanowiły konferencje międzynarodowe, a łącznie 15 referatów wygłosił w j.angielskim. Oprócz członkostwa w polskich stowarzyszeniach naukowych (Polskie Stowarzyszenie Ubezpieczenia Społecznego, Stowarzyszenie Finansów i Rachunkowości na rzecz Zrównoważonego Rozwoju – członek założyciel i prezes od lutego 2018 r., Polskie Towarzystwo Ekonomiczne- Oddział w Toruniu) należy od 2018 r. do międzynarodowego stowarzyszenia naukowego The European Economic Assosiacion.

W 2014 r. dr D. Walczak otrzymał indywidualne wyróżnienie Rektora UMK w Toruniu za osiągnięcia w pracy naukowo-badawczej.

To wszystko świadczy o dojrzałości Habilitanta i jego właściwym przygotowaniu do prowadzenia badań na poziomie samodzielnego pracownika nauki.

4. CHARAKTERYSTYKA I OCENA DOROBKU-DYDAKTYCZNO-ORGANIZACYJNEGO

Habilitant wykazuje dużą aktywność w pracy organizacyjnej i dydaktycznej na macierzystej uczelni. Świadczy o tym m.in.:

- opieka naukowa nad doktorantami w charakterze promotora pomocniczego (2 doktorantów),
- współredagowanie ośmiu monografii, z których sześć było efektem współpracy studenckich kół naukowych ubezpieczeń, seria wydawnicza pod red. K.Łyskawy,

P.Majewskiego i D.Walczaka pt. „*Ubezpieczenia i finanse – nowe perspektywy*” (wydawana w latach 2012-2017). Jest to zarazem osiągnięcie organizatorskie, jak i naukowo-badawcze.

– przygotowanie narzędzia badawczego i udział w badaniach świadomości ubezpieczeniowej wśród studentów w Polsce.

D.Walczak może również wykazać się transferem wiedzy do praktyki – wykonał szereg ekspertyz z zakresu ubezpieczeń społecznych, uczestniczył w zespole eksperckim przygotowującym analizy i opinie dla ZUS na temat zmian i reform w II i III filarze systemu zabezpieczenia emerytalnego w Polsce.

Habilitant jest doświadczonym nauczycielem akademickim, prowadzi zajęcia z przedmiotów ekonomicznych na studiach I i II stopnia oraz na studiach podyplomowych.

5. PODSUMOWANIE CAŁOŚCI DOROBKU I WNIOSEK KOŃCOWY

Analiza dokumentacji całokształtu dorobku Pana Damana Walczaka, w sprawie zaopiniowania wniosku w postępowaniu habilitacyjnym, pozwala mi na sformułowanie następujących ocen w odniesieniu do obowiązujących w tym zakresie kryteriów:

- 1) Przedłożona i wskazana jako osiągnięcie naukowe monografię pt. „*Przywileje w zabezpieczeniu na starość w Polsce*”, wydaną w 2019 r. nakładem Wydawnictwa Naukowego Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, ISBN: 978-83-231-4140-2, stanowi oryginalne osiągnięcie autorskie, jest dziełem ambitnym, wzbogaca dotychczasowy stan wiedzy na wpływu przywilejów w trzech odrębnych systemach emerytalnych w Polsce (powszechnym, zaopatrzeniowym i rolniczym) na stan finansów publicznych i finansów osobistych na rynku pracy i wypełnia istniejącą lukę badawczą w tej dziedzinie. **W ocenie recenzenta, powyższa monografia stanowi istotny wkład do dyscypliny naukowej finanse.**
- 2) Zgromadzony dorobek naukowy opublikowany w pracach naukowych o różnej randze bibliometrycznej (w tym także w bazach JCR i Web of Science) świadczy o rozwoju naukowym Habilitanta i jego dojrzałości naukowej.
- 3) Habilitant po uzyskaniu stopnia naukowego doktora wydatnie zwiększył swój dorobek we wszystkich obszarach podlegających ocenie (osiągnięcia naukowo-badawcze, praca organizacyjna i dydaktyczna, umiędzynarodowienie), co stanowi wartościowy dorobek do dyscypliny naukowej finanse.
- 4) **W ocenie recenzenta Pan dr Damian Walczak zaprezentował do oceny dorobek, który spełnia kryteria zawarte w obowiązujących regulacjach**

prawnych dotyczących oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego.

Wniosek końcowy

Na podstawie sformułowanych w niniejszej recenzji opinii, ocen i uwag należy stwierdzić, że podjęte przez Radę Wydziału Ekonomii Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu postępowanie o nadanie stopnia doktora habilitowanego nauk ekonomicznych w dyscyplinie *finanse* jest w pełni zasadne w rozumieniu Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki i zgodne z późniejszymi zmianami wprowadzonymi Rozporządzeniem MNiSW z dnia 19 stycznia 2018 r. Przedstawiony udokumentowany dorobek dla wymaganych obligatoryjnie kryteriów oceny stanowi uzasadnioną podstawę do ubiegania się o wymieniony stopień naukowy. W związku z tym wnioskuję o dopuszczenie Pana dr Damiana Walczaka do następnych etapów postępowania habilitacyjnego.

